

DOI: 10.15276/EJ.02.2025.14
DOI: 10.5281/zenodo.15758680
UDC: 330.341.1:334.716
JEL: M20, O31

КЛЮЧОВІ СКЛАДОВІ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

KEY COMPONENTS AND FACTORS INFLUENCING THE INNOVATION POTENTIAL OF AN ENTERPRISE

Tetiana I. Cherkasova, PhD in Economics, Professor
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8119-2371
Email: t.cherkasova.od@gmail.com

Volodymyr V. Klochko
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0002-7193-2596
Email: 1048542@as.op.edu.ua

Received 14.04.2025

Черкасова Т.І., Ключко В.В. Ключові складові та фактори впливу на інноваційний потенціал підприємства. Науково-методична стаття.

Стаття присвячена визначенню ключових складових та факторів впливу на інноваційний потенціал підприємства. Проведено аналіз поточного стану інноваційної активності підприємств вітчизняної економіки. Розглянуто динаміку кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, та витрат на інновації промислових підприємств за їх видами у динаміці з 2020 по 2023 роки. Досліджено складові та фактори впливу на інноваційний потенціал підприємства. Визначено, які складові інноваційного потенціалу та фактори впливу є ключовими в сучасних умовах.

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, складові, фактори, вплив, підприємство, структура

Cherkasova T.I., Klochko V.V. Key Components and Factors Influencing the Innovation Potential of an Enterprise. Scientific and methodical article.

The article is concerned with identifying the key components and factors of influence on the innovation potential of enterprise. An analysis of the current state of innovation activity of enterprises in the domestic economy has been carried out. The dynamics of the number of industrial enterprises that implemented innovations and the costs of innovations of industrial enterprises by type of expenditure in the dynamics from 2020 to 2023 are considered. The components and factors of influence on the innovative potential of enterprise are researched. It is determined which components of innovation potential and factors of influence are key in modern conditions.

Keywords: innovation, innovation potential, components, factors, impact, enterprise, structure

Вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ будь-якого підприємства суттєво відзначається на його діяльності. Глобальна конкуренція, нестабільність ринкового середовища та технологічні прориви викликали те, що інноваційний потенціал підприємства стає ключовим чинником його сталого розвитку та конкурентоспроможності. Інновації, що охоплюють як продуктові та процесні зміни, так і організаційні та маркетингові удосконалення, є основним рушієм економічного зростання та ефективного функціонування підприємств у різних секторах економіки. Актуальність дослідження інноваційного потенціалу підприємств особливо зростає в умовах України, де економічна ситуація залишається складною через вплив воєнних дій, кризових явищ та нестабільності фінансового середовища. В той же час розвиток інновацій відіграє важливу роль для економічного відновлення та інтеграції вітчизняної економіки у світову. Відзначимо, що українські підприємства стикаються з низкою викликів, зокрема обмеженістю фінансових ресурсів, недостатньому рівню підтримки з боку держави, нерозвиненості інноваційної інфраструктури та кадровому дефіциту у сфері високих технологій. Вирішення вище відзначених проблем потребує системного аналізу та розроблення більш ефективних стратегій підвищення інноваційного потенціалу вітчизняних підприємств.

Визначення та проведення оцінки інноваційного потенціалу підприємства є доволі складним багатостадійним процесом, що охоплює як внутрішні, так і зовнішні чинники. Серед внутрішніх факторів, які відіграють важливу роль, є такі: науково-технічний рівень розвитку підприємства, кадровий потенціал, фінансові ресурси, рівень цифровізації та ефективність управлінських процесів. Щодо зовнішніх факторів, то серед тих, що мають найбільший вплив відзначимо такі: державна політика в галузі інноваційної діяльності, рівень розвитку науково-дослідної інфраструктури, стан ринкового середовища та глобальні технологічні тенденції. Саме тому важливим є виявлення ключових складових та факторів впливу на інноваційний потенціал підприємства, що дозволить визначити шляхи його підвищення в динамічних умовах функціонування та розвитку.

Метою статті є визначення ключових складових та факторів впливу на інноваційний потенціал підприємства та аналіз основних факторів, що мають вплив на його формування та розвиток. Для досягнення мети необхідно виконати такі завдання:

- провести аналіз поточного стану інноваційної активності підприємств вітчизняної економіки та визначити витрати на інновації;
- дослідити складові та фактори впливу на інноваційний потенціал підприємства;
- визначити, які складові інноваційного потенціалу та фактори впливу є ключовими в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Теоретичні аспекти поняття інноваційного потенціалу розглядаються багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед робіт українських науковців відзначимо наукові праці таких вчених: В. Верба [4], О. Маслак [1], І. Новікова [4], О. Станіславів [2], І. Федулова [3]. Так, О. Маслак відзначає, що інноваційний потенціал – це сукупність усіх наявних внутрішніх ресурсів та наявних і прихованих можливостей, які використовуються для ефективного функціонування підприємства у мінливому зовнішньому середовищі [1]. В свою чергу О. Станіславів [2] вважає, що інноваційний потенціал – це взаємодія усіх потенціалів підприємства, а саме інтелектуального, матеріального, науково-технічного тощо. І. Федулова [3] відзначає, що інноваційний потенціал є засобом досягнення кінцевої мети, тобто всі наявні ресурси мають бути спрямовані на досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності загалом. В. Верба та І. Новікова трактують інноваційний потенціал як сукупність інноваційних ресурсів, що перебувають у взаємозв'язку, і чинників (процедур), які створюють необхідні умови для оптимального використання таких ресурсів з метою досягнення відповідних орієнтирів інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності підприємств у цілому [4]. В той же час зарубіжними вченими, а саме Г. Брдулаком, Т. Голєнбієвські, інноваційний потенціал визначається як співвідношення між внутрішньою здатністю і можливістю впроваджувати інновації, вибором відповідних інноваційних стратегій, ефективною організацією інноваційних процесів, здатністю співпрацювати з підприємствами мікросередовища, а також численними умовами, що формуються економічними суб'єктами мезо- і макросередовища [5]. Зіянґ Лі, Хунвей Ши, Хонґда Лю [6] відзначають, що інноваційний потенціал, як впливає з назви, є невикористаною силою в посиленні інноваційної спроможності в майбутньому і він є важливим фактором у досягненні покращення інноваційної спроможності країни в цілому. Окремо варто відзначити наукові праці вітчизняних вчених, зокрема В. Вакалюка [8], О. Гаврильченко [7], Н. Жаровської [16], в яких висвітлено дослідження факторів впливу на інноваційний потенціал підприємства. Так, О. Гаврильченко відзначає, що синергетичний ефект, який виникає в результаті взаємодії факторів виробництва, формує потенціал для якісного інноваційного розвитку системи, і самі фактори, їх структура та динаміка, визначають можливості кількісного зростання [7]. Вакалюк В. вказує, що існують кілька варіантів структури інноваційного потенціалу, які часто суперечать один одному; чітко не встановлено склад інноваційного потенціалу і не виявлена чітка межа між поняттям економічного потенціалу підприємства [8]. В той же час Л. Ржігова, П. Пісарж, К. Гавлічек відзначають, що певним бар'єром на шляху до повного використання інноваційного потенціалу, безумовно, є той факт, що підприємства приймають більшість рішень в умовах невизначеності, тоді як ця невизначеність може сприйматися як кількісно виражений ризик [9]. В той же час досі не вирішеним залишається визначення ключових складових факторів впливу на інноваційний потенціал підприємства з урахуванням тих викликів та ризиків, з якими вони стикаються в сучасних умовах функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження

Розвиток національної економіки значною мірою залежить від рівня інноваційної активності підприємств, який визначає їх конкурентоспроможність, ефективність виробництва та здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. Інновації стають ключовим фактором економічного зростання, проте їх впровадження потребує значних фінансових ресурсів, джерела яких можуть суттєво впливати на темпи й масштаби трансформаційних процесів у веденні бізнесу. В сучасних умовах стан вітчизняної економіки характеризується неоднозначними обставинами: з одного боку підприємства усвідомлюють необхідність інноваційного розвитку, з іншого – стикаються з низкою бар'єрів, серед яких недостатнє фінансування, низька інвестиційна привабливість інноваційних проєктів, відсутність дієвих механізмів державної підтримки тощо.

Інноваційна діяльність підприємства відображає сприйнятливість останнього до інновацій та її здатність використовувати наявні ресурси, оцінювати інтенсивність інноваційного процесу і його раціональність, а також володіє обґрунтованими організаційно-управлінськими методами здійснення інноваційної діяльності [10]. Саме тому важливим є проведення аналізу поточного стану інноваційної активності підприємств вітчизняної економіки.

Аналіз інноваційної діяльності підприємства є комплексним процесом, який вимагає врахування низки ключових аспектів, що впливають на ефективність розробки, впровадження та комерціалізації інновацій [11]. Основними чинниками, які безпосередньо впливають на інноваційний потенціал є такі: рівень інноваційної активності, витрати на інновації, регуляторне середовище та державна підтримка, рівень ризиків та бар'єрів тощо. Щодо рівня інноваційної активності, то він відображається кількістю та масштабом реалізованих інноваційних проєктів, їх впливом на конкурентоспроможність підприємств, а

також здатністю підприємства впроваджувати нові технології, продукти, процеси чи методи управління. Він формує основу інноваційного потенціалу, оскільки від кількості та якості реалізованих інноваційних проєктів залежить конкурентоспроможність підприємства, його адаптивність до змін та здатність до технологічного оновлення. Щодо витрат на інновації, то вони є фінансовою базою інноваційного потенціалу, адже достатній рівень інвестицій у сферу науково-дослідних розробок, модернізацію технологій та навчання персоналу забезпечує можливість розробки та впровадження інновацій, що сприяє сталому розвитку підприємства. В той же час мають істотний вплив регуляторне середовище та державна підтримка, що відображаються на процесі формування інноваційного потенціалу через податкові стимули, гранти, державні програми підтримки інноваційного розвитку, що може сприяти залученню додаткових ресурсів та зменшенню фінансових бар'єрів. При цьому важливо також враховувати рівень ризиків та бар'єрів, що є особливо актуальним в умовах пандемічного періоду SARS-CoV2 та повномасштабного військового вторгнення.

Таким чином інноваційний потенціал підприємства полягає у визначенні наявних ресурсів, зокрема матеріальних, фінансових, інтелектуальних, технологічних, які забезпечують реалізацію інноваційних процесів. Він формується за рахунок впливу взаємопов'язаних вище відзначених чинників, що визначають рівень впровадження інновацій конкретним підприємством та можливості забезпечення їх власного довгострокового розвитку. Розглянемо кількість промислових підприємств, що впроваджували технологічні інновації (продукцію та/або інноваційні процеси) за видами економічної діяльності у динаміці з 2020 по 2023 роки (таблиця 1).

Таблиця 1. Кількість промислових підприємств, що впроваджували технологічні інновації (продукцію та/або інноваційні процеси) (Дані наведено по юридичних особах, які здійснювали промислову діяльність із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше), одиниць

Показники		2020	2021	2022	2023
<i>Впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги):</i>					
1	нову для ринку, на якому працює підприємство	149	62	67	61
2	нову лише для підприємства	489	221	225	217
<i>з них машини, обладнання:</i>					
1	нову для ринку, на якому працює підприємство	35	19	18	15
2	нову лише для підприємства	99	78	70	77
<i>Впроваджували нові інноваційні процеси</i>					
		647	212	193	164
Всього		718	255	254	257

Джерело: складено авторами за матеріалами [12]

Відповідно до даних таблиці 1, спостерігається значне зниження кількості промислових підприємств, які впроваджували інновації. Так, їх загальна кількість знизилась з 718 у 2020 році до 257 у 2023 році, проте відзначимо, що у порівнянні з 2022 роком відзначається несуттєва, проте вже позитивна динаміка. Відзначимо негативну тенденцію усіх інших показників. Кількість промислових підприємств, які впроваджували нову продукцію для ринку зменшилась зі 149 у 2020 році до 61 у 2023 році, що свідчить про різке зниження рівня розробки принципово нових рішень. Щодо впровадження інноваційних процесів, то їх обсяг зменшився з 647 у 2020 році до 164 у 2023 році, що вказує на значний спад технологічного оновлення промислових підприємств. Вище відзначені тенденції склалися під впливом в першу чергу таких об'єктивних причин, як наслідки пандемії коронавірусної хвороби у 2019 році спричиненої SARS-CoV2 та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. Все це відобразилось в першу чергу на ресурсному забезпеченні підвищення техніко-технологічного рівня, що є основою для формування інноваційного потенціалу будь-якого підприємства, а саме зменшенні фінансування інноваційної діяльності, втрати та дефіциту кваліфікованих кадрів. Щодо першого, то саме скорочення власних коштів підприємств, зниження доступу до кредитів та інвестицій безпосередньо вплинуло на зменшення кількості підприємств, які впроваджують інновації. Щодо другого, то пов'язане зі скороченням інженерно-технічного персоналу, науковців через відтік кадрів або призупинення діяльності підприємств у прифронтових регіонах країни.

При цьому відзначимо, що частка кількості промислових підприємств, що впроваджували технологічні інновації (продукцію та/або інноваційні процеси) у загальній кількості промислових підприємств попри стрімке зменшення з 14,9% у 2020 році до 5,4% у 2021 році відзначається незначною позитивною динамікою: 6,3% та 6,5% у 2022 та 2023 роках відповідно [12].

Для більш детального аналізу інноваційного потенціалу розглянемо динаміку витрат на інновації промислових підприємств за видами витрат з 2020 по 2023 роки, а саме обсяг фінансових ресурсів, що направлений на проведення наукових досліджень та розробок (НДР), а також інші витрати на інновації (за виключенням НДР).

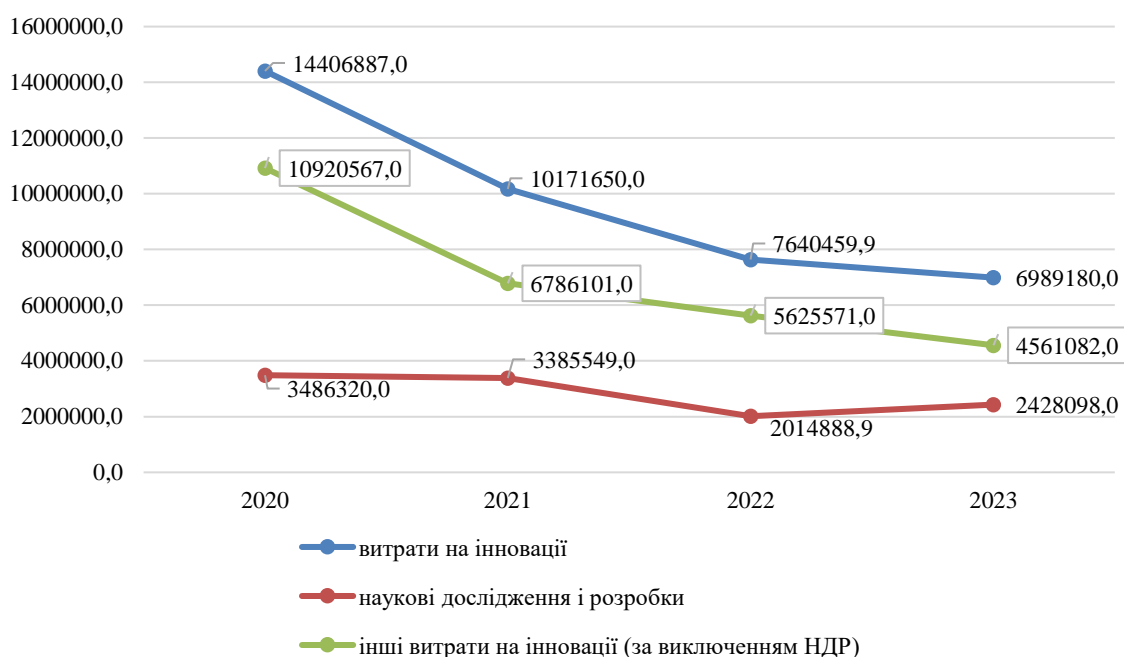


Рисунок 1. Витрати на інновації промислових підприємств за видами витрат у динаміці з 2020 по 2023 роки

Джерело: складено авторами за матеріалами [13]

Як бачимо з рисунку 1, динаміка витрат на інновації промислових підприємств за видами витрат у період з 2020 по 2023 роки характеризується відносною нестабільністю. Так, в цілому витрати на інновації мають негативну динаміку, при цьому витрати на наукові дослідження і розробки за останній період збільшились. Відзначимо, що з 2022 року спостерігається збільшення рівня витрат на НДР, які виконані власними силами промислових підприємств та НДР, які виконані іншими підприємствами. Щодо першого, рівень витрат збільшився з 23,8% до 30,2% у 2023 році, щодо другого, відзначається підвищення з 2,6% до 4,5% у 2023 році. Попри негативну динаміку рівня інших витрат на інновації (за виключенням НДР), вони й досі займають лівову частку у структурі витрат на інновації: 73,6% та 65,3% у 2022 та 2023 роках відповідно. Отже, у період з 2020 по 2023 роки відзначимо зменшення загальних інноваційних витрат, що свідчить про обмежені можливості підприємств інвестувати в нові технології та процеси, що пояснюється такими причинами як: обмеженість можливостей фінансування через економічну нестабільність та високі ризики; скорочення прибутків підприємств та необхідність оптимізації витрат; скорочення державної підтримки інновацій тощо. В той же час підвищення рівня власних розробок свідчить про стратегічний перехід до власних досліджень та створення унікальних технологій, по-перше, через намагання зменшити залежність від зовнішніх постачальників технологій, та по-друге, бажання отримати довгострокову конкурентну перевагу через розвиток власних розробок та недостатній рівень доступності іноземних технологій через можливі певні обмеження.

Досить істотний вплив на можливості вітчизняних підприємств провадити інноваційну діяльність має ведення активних бойових дій на території України та їх опосередкований вплив на всі сфери розвитку вітчизняної економіки. Підприємства втрачають можливість інвестувати в модернізацію або розширення виробництва, що ще більше ускладнює їхнє становище в умовах постійної нестабільності [14].

В умовах скорочення загальних витрат на інновації та зростання вкладень у науково-дослідні роботи критично важливим є проведення більш глибокого дослідження структури інноваційного потенціалу підприємств, адже саме він визначає їхню здатність адаптуватися до змін та підтримувати конкурентоспроможність на ринку. Зниження фінансування інновацій, обмеженість ресурсів, підвищення рівня ризикованості середовища формують нові виклики для підприємств, які змушені оптимізувати свої інноваційні стратегії. У такій ситуації особливу роль відіграють ключові складові інноваційного потенціалу, зокрема кадра, фінансова, технологічна та організаційна складові та відповідні їм ресурси, а також зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на їх ефективне використання.

Складові інноваційного потенціалу підприємства є ідентичними з економічним потенціалом та являють собою сукупність таких потенціалів: виробничо-технологічного, матеріально-технічного, фінансового, трудового, інформаційного, науково дослідного, маркетингового та організаційно-управлінського, розвиток яких є безперервним процесом [15]. Частково погоджуємося з думкою автора, проте вважаємо, що інноваційний потенціал підприємства хоча й тісно пов'язаний з економічним, проте має специфічний фокус на створення та впровадження інновацій, а також враховує не лише класичні ресурси, а й такі чинники, як гнучкість управління, відкритість до нових ідей та ефективність інноваційних процесів.

До складу структури інноваційного потенціалу підприємства входять такі елементи: потенціал організації управління і його технології, потенціал досліджень і розробок, потенціал маркетингу, потенціал технології та виробництва, потенціал персоналу, потенціал фінансової бази, потенціал інформаційної бази [8]. В той же час варто відзначити, що на рівень інноваційного потенціалу будь-якого підприємства впливають специфіка та масштаби його діяльності, ресурсне забезпечення та можливості підприємства вести інноваційну діяльність.

При цьому дійсно, всі вище перелічені складові є базовими для функціонування підприємства та його здатності до розвитку, у тому числі й інноваційного. І саме безперервний їх розвиток є ключовим фактором для підтримки конкурентоспроможності та адаптації до змін у бізнес-середовищі.

Оскільки інноваційний потенціал як й виробничий є підсистемами потенціалу інноваційного розвитку, для ефективної реалізації якого необхідна успішна стратегія, управління ефективністю використання інноваційного та виробничого потенціалів повинно здійснюватися з урахуванням сучасних стратегічних напрямів їх формування, що також пояснюється прискореними темпами зміни середовища функціонування, які зумовлюють зміну якісного визначення ресурсів, резервів і можливостей підприємства [17].

Більшість вітчизняних науковців [1-3, 10] визначають дві групи факторів впливу на інноваційний потенціал підприємства: зовнішні та внутрішні. Проте щодо того, які саме фактори мають вплив, думки вітчизняних науковців розрізняються. Так, О. Маслак відзначає, що зовнішні фактори включають в себе економічні, інституційні, кадрові, ринкові, технологічні та міжнародні аспекти впливу на інноваційний потенціал підприємства, а внутрішні – корпоративну та інноваційну культуру, організаційну та управлінську структуру підприємств та їх ресурсний і кадровий потенціал, науково-технічну базу та стратегію діяльності [1].

Дійсно, зовнішні фактори є об'єктивно сформованими, на які підприємство не має прямого впливу, а може лише пристосуватися до їх дії. Проте варто відзначити, що важливим є врахування такого фактору, як ризикованість середовища, який впливатиме на характеристику всіх вище перелічених чинників зовнішнього середовища. Високий рівень ризиків, зокрема економічних, політичних, ринкових та технологічних, безпосередньо впливає на здатність підприємств забезпечувати інноваційний потенціал та проводити інноваційну діяльність. У нестабільних умовах підприємства можуть скорочувати витрати на дослідження та розробки, обмежувати інвестування у нові технології, обирати більш консервативні бізнес-моделі, що уповільнює темпи інноваційного розвитку. В той же час ризик може виступати не лише бар'єром, а й стимулюючим чинником, а саме активізувати пошук адаптивних рішень, підвищення власної гнучкості в кризових умовах та впровадження інновацій у різноманітні бізнес-процеси.

На думку Ю. Левченко, варто враховувати зовнішні економічні фактори, які впливають на інноваційний потенціал, зокрема державну інноваційну політику, політику кредитних установ, конкурентні стратегії споживачів, постачальників, фінансових посередників, зміни у вподобаннях споживачів тощо [18]. Важливу роль у провадженні підприємствами інноваційної діяльності та підвищенні їх інноваційного потенціалу відіграє держава та її підтримка. Державна інноваційна політика є ключовим механізмом стимулювання або стримування інноваційного розвитку. Такі інструменти державної політики, як податкові пільги, національні грантові програми та стратегії розвитку, підтримка науково-дослідних установ можуть створювати сприятливі умови для підприємств або навпаки створювати певні адміністративні бар'єри.

О. Гук та А. Мельник [10] відзначають, що до групи факторів, що характеризують внутрішні ресурси підприємства, можна віднести його фінансову життєздатність, потенціал в умовах науково-технічного прогресу та виробничі потужності підприємства. Також автори конкретизують, що внутрішні фактори можуть позитивно впливати на діяльність підприємства, якщо виникають проблеми в організації взаємин між її елементами, а саме такими як технології, інструменти, матеріальні ресурси з одного боку та люди зі своїми здібностями, акціонери, різні соціальні групи з іншого боку. В той же час щодо зовнішніх факторів науковці відзначають, що вони пов'язані зі станом навколишнього макроекономічного середовища, в якому здійснюється інноваційна діяльність, а саме вплив політичних, соціальних, екологічних та інших факторів.

Узагальнимо складові та фактори впливу на інноваційний потенціал підприємства (рисунок 1).

Відзначимо, що до внутрішніх чинників, які впливають на інноваційний потенціал підприємства, варто додати ще один критично важливий елемент – стратегічну діяльність підприємства, а саме місію, стратегію та цілі підприємства, адже саме вони визначають довгострокові пріоритети, рівень орієнтації на інновації та відповідно до них формуються завдання, за рахунок яких і будуть досягнуті поставлені цілі. У тому випадку, якщо підприємство не має чіткої інноваційної стратегії або його місія не передбачає інноваційного розвитку, навіть за наявності достатнього ресурсного, кадрового та науково-технічного потенціалу інноваційна активність може залишитись на доволі низькому рівні. Стратегічна орієнтація на інноваційний розвиток дозволяє підприємству ефективно інтегрувати внутрішні можливості із зовнішніми викликами, визначати пріоритетні напрями інноваційної діяльності та забезпечувати сталість впровадження її результатів.

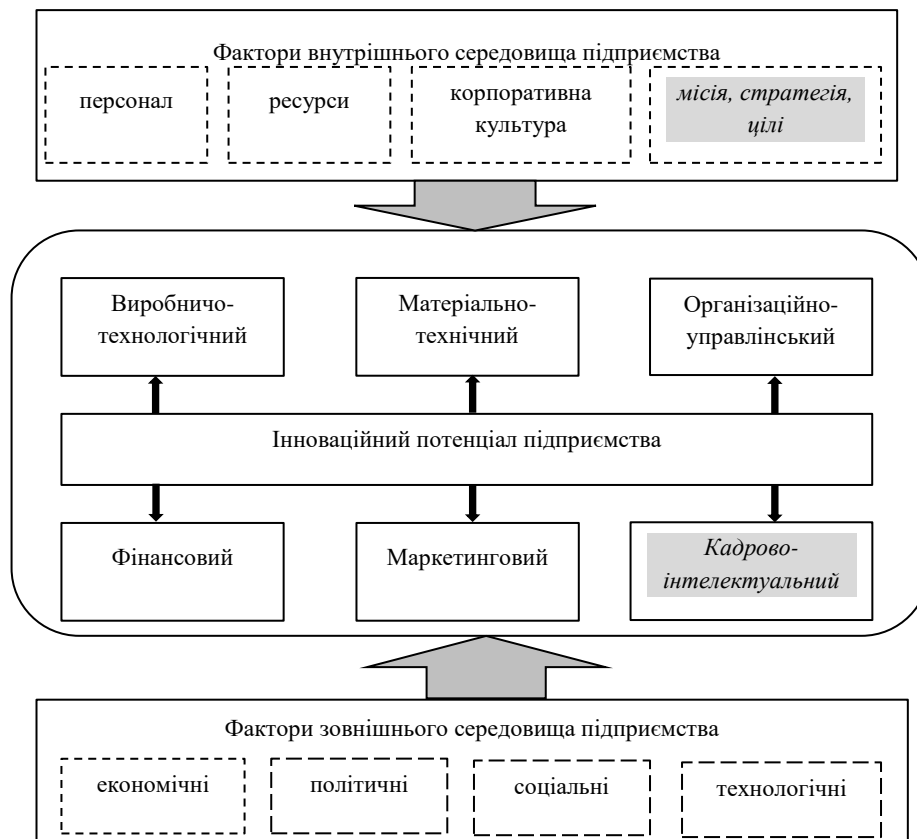


Рисунок 1. Складові та фактори впливу на інноваційний потенціал підприємства
Джерело: власна розробка авторів

Щодо структури інноваційного потенціалу підприємства, то важливо виділяти не лише кадрову складову, а саме кадрово-інтелектуальну, адже інноваційний розвиток залежить не лише від кількісних та наявних якісних характеристик персоналу, а й від рівня його знань, компетенцій, творчого потенціалу та здатності до генерування нових ідей. Традиційний підхід, що розглядає кадрову складову лише як характеристику наявності персоналу з урахуванням стандартних посадових компетентностей, не враховує якісну оцінку інтелектуальних ресурсів, а саме: рівень професійної підготовки, науково-дослідницькі компетенції, здатність до навчання, управління знаннями та культуру інноваційного мислення. І тим самим доповнення структури інноваційного потенціалу єдиною кадрово-інтелектуальною складовою дозволить більш точно оцінювати спроможність підприємства до інноваційної діяльності, забезпечить зростання як можливостей для цілеспрямованого стратегічного управління зростанням людського капіталу, так й більш ефективно використання знань як ключового ресурсу в сучасній економіці.

Висновки

Таким чином, дослідження інноваційного потенціалу підприємств підтвердило, що він є складним багатокомпонентним явищем, яке формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Аналіз інноваційної активності виробничих підприємств свідчить про зниження загального рівня впровадження інновацій, що пов'язано із нестабільністю економічного середовища, обмеженим доступом до фінансування та високими ризиками. В той же час спостерігається збільшення витрат на науково-дослідні роботи, особливо виконані власними силами підприємств, що вказує на зміну пріоритетів у процесі формування інноваційної стратегії. Інноваційний потенціал підприємства охоплює виробничо-технологічну, матеріально-технічну, фінансову, маркетингову, організаційно-управлінську та кадрово-інтелектуальну складові. Встановлено, що у сучасних умовах особливу роль відіграє кадрово-інтелектуальна складова потенціалу, оскільки саме знання, компетенції, креативність і здатність до генерування нових ідей визначають можливості підприємств щодо розробки та впровадження інновацій. З огляду на визначені тенденції для забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємств необхідні комплексні заходи щодо стимулювання інвестування у науково-дослідні роботи, посилення фінансової підтримки інноваційних проєктів, удосконалення механізмів державного регулювання та розвиток кадрово-інтелектуального потенціалу. Саме тому важливим є проведення подальших досліджень, що дадуть змогу сформулювати ефективну систему управління знаннями, активізувати співпрацю між бізнесом, науковими установами та державою, а також розвинути цифрові технології як основу для підтримки та забезпечення інноваційного потенціалу сучасних підприємств.

Abstract

The study carried out a comprehensive analysis of the innovation potential of enterprises, in particular, identified its key components and factors of influence. An analysis of the current state of innovation activity of domestic enterprises has shown a tendency to reduce the total cost of innovation, which is explained by economic instability, limited access to financial resources and increased risks in the business environment. At the same time, there has been an increase in spending on research and development (R&D), especially in-house research, which indicates a change in approaches to implementing innovation strategies and an increase in the importance of internal research.

The study of the components of the innovation potential of an enterprise has revealed that its structure includes production and technological, material and technical, financial, marketing, organizational and managerial, human and intellectual components, each of which provides an opportunity to develop, implement and commercialize innovations. A special role in modern conditions is played by the human and intellectual potential, which determines the level of competence, knowledge, creativity of personnel and the effectiveness of knowledge management at the enterprise.

The factors influencing the innovation potential are conditionally divided into internal and external. Key internal factors include the company's mission, strategy and goals, corporate culture, innovation management system, human resources and resource availability. Among the external factors, the economic conditions, state innovation policy, availability of financing, competitive pressure, the level of riskiness of the environment and the speed of technological change play a decisive role. The study proves that the key components of the innovation potential in modern conditions are human and intellectual, financial, production and technological potentials, and the determining factors of influence are the State policy in the field of innovation, availability of financial resources, market demand and the level of riskiness of the business environment. Accordingly, for the effective development of innovative activities of enterprises, targeted measures are needed to stimulate investment in innovation, support research and development, create a favorable regulatory environment and develop a knowledge management system. The results obtained can be used to formulate strategies for increasing the innovation potential of enterprises, develop state programmers to support innovation and improve approaches to assessing the innovation activity of the domestic economy.

Список літератури:

1. Маслак О.І., Смірнова Д.М. Інноваційний потенціал підприємства: ключові фактори впливу в умовах невизначеності. *Економічний простір*. 2024. № 196. С. 61-66.
2. Станіславів О.В. Теоретико-методичні основи оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств (на прикладі машинобудування): автореф. дис. канд. екон. наук. Одеса, 2008, 20 с.
3. Федулова І.В. Управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств хлібопекарської промисловості: автореф. дис. доктор. екон. наук., Київ, 2009, 37 с.
4. Harbar V. The essence and structure of the innovative potential of the enterprise. Theoretical and methodological approaches to the formation of a modern system of national and international enterprises, organizations and institutions' development. 2021. P. 52-62.
5. Oksanych O. The company's innovative potential and strategy for its effective utilization. *Przegląd Organizacji*. 2020. №7 (966). P. 35-42.
6. Li Z., Shi H., Liu H. (2021) Research on the concentration, potential and mission of science and technology innovation in China. *PLoS ONE*. 2021. №16(10). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0257636>.
7. Гаврильченко О.В. Інноваційний потенціал економічного розвитку підприємств. Підприємництво та інновації. 2023. №29. С. 60-66.
8. Вакалюк В.А. Інноваційний потенціал сучасного підприємства: структура і оцінка. *Економіка та управління підприємством*. 2019. Випуск 4 (15). С. 72-78.
9. L. Říhová, P. Písař, K. Navlíček. Innovation potential of cross-generational creative teams in the EU. *Problems and Perspectives in Management*, 2019. №17(4), P. 38-51.
10. Гук О.В., Мельник А. Фактори впливу на інноваційну діяльність підприємств. *Бізнес, інновацій, менеджмент: проблеми та перспективи* : зб. тез доп. учасн. I Міжнар. наук.- практ. конф., 23 квітня 2020 р. Київ: НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського, 2020 р. С. 164-165.
11. Zaichenko K.S., Filyppova S.V. Innovative development of small industrial enterprise in conditions of informatization of economy: organizational component: monograph / Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2019. 225 p.

12. Кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації (продукцію та/або інноваційні процеси) за видами економічної діяльності за 2020-2023 роки. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Витрати на інновації промислових підприємств за видами витрат. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Башинська І.О., Довбняк Н.В. Вплив післявоєнного відновлення на управління бізнес-процесами промислових підприємств. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. Випуск №11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/download/186/161>.
15. Бойко І.М. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і структура. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/20.pdf>.
16. Жаровська Н.Ю. Класифікація та характеристика факторів впливу на інноваційну діяльність машинобудівних підприємств. Сталій розвиток економіки. 2015. № 3. С. 191-197.
17. Некрасова Л.А., Мацко Н.Г. Оцінка виробничого потенціалу інноваційно-активних промислових підприємств на основі ІЕКО-аналізу. Бізнес Інформ. 2021. № 5. С. 188-193.
18. Левченко, Ю.Г. Сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства. Наукові праці НУХТ. 2012. № 43. С. 57-61.

References:

1. Maslak, O.I., Smirnova, D.M. (2024). Innovative potential of the enterprise: key factors of influence in conditions of uncertainty. *Economic space*. № 196. P. 61-66 [in Ukrainian].
2. Stanislavik, O.V. (2008). Theoretical and methodological foundations for assessing the innovation potential of industrial enterprises (on the example of mechanical engineering): PhD thesis. Odesa. 20 p. [in Ukrainian].
3. Fedulova, I.V. (2009). Managing the Development of Innovation Potential of Bakery Industry Enterprises: PhD thesis Doctor of Economics, Kyiv. 37 p. [in Ukrainian].
4. Harbar, V. (2021). The essence and structure of the innovative potential of the enterprise. Theoretical and methodological approaches to the formation of a modern system of national and international enterprises, organizations and institutions' development. P. 52-62 [in English].
5. Oksanych, O. (2020). The company's innovative potential and strategy for its effective utilization. *Przegląd Organizacji*. №7 (966). P. 35-42 [in English].
6. Li, Z., Shi, H., Liu, H. (2021). Research on the concentration, potential and mission of science and technology innovation in China. *PLoS ONE*. Issue 16(10). Retrieved from: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0257636> [in English].
7. Havrylchenko, O.V. (2023). Innovative potential of economic development of enterprises. *Entrepreneurship and innovation*. №29. P. 60-66 [in Ukrainian].
8. Vakaliuk, V.A. (2019). Innovative potential of a modern enterprise: structure and assessment. *Economics and management of the enterprise*. Issue 4 (15). P. 72-78 [in Ukrainian].
9. Říhová, L., Písař, P., Havlíček, K. (2019). Innovation potential of cross-generational creative teams in the EU. *Problems and Perspectives in Management*. Issue №17(4), P. 38-51 [in English].
10. Guk, O., Melnyk, A. (2020). Factors of influence on the innovative activity of enterprises. *Business, Innovation, Management: Problems and Prospects: Collection of abstracts of the participants of the I International Scientific and Practical Conference, 23 April 2020 Kyiv: NTUU "KPI"*, pp. 164-165 [in Ukrainian].
11. Zaichenko, K.S., Filyppova, S.V. (2019). Innovative development of small industrial enterprise in conditions of informatisation of economy: organisational component: monograph / Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 225 p. [in English].
12. Number of industrial enterprises that implemented innovations (products and/or innovative processes) by type of economic activity in 2020-2023. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
13. Expenditures on innovation by industrial enterprises by type of expenditure. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Bashynska, I.O., Dovbniak, N.V. (2024). Influence of post-war recovery on the management of business processes of industrial enterprises. *Economic achievements: prospects and innovations*. Issue 11. Retrieved from: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/download/186/161> [in Ukrainian].
15. Boyko, I.M. (2018). Innovative potential of the enterprise: essence and structure. Retrieved from: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/12/20.pdf> [in Ukrainian].

16. Zharovska, N.Y. (2015). Classification and characteristics of factors influencing the innovative activity of machine-building enterprises. Sustainable development of economy. № 3. P. 191-197 [in Ukrainian].
17. Niekrasova, L.A., Matsko, N.G. (2021). Assessment of the production potential of innovation-active industrial enterprises based on IEEE analysis. Business Inform. № 5. P. 188-193 [in Ukrainian].
18. Levchenko, Yu.G. (2012). The essence and components of the innovative potential of the enterprise. Scientific works of NUFT. № 43. P. 57-61 [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Черкасова Т.І. Ключові складові та фактори впливу на інноваційний потенціал підприємства / Т.І. Черкасова, В.В. Ключко // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2025. – № 2 (32). – С. 122-130. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/ejopu/2025/No2/122.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2025.14. DOI: 10.5281/zenodo.15758680.

Reference a Journal Article:

Cherkasova T.I. Key Components and Factors Influencing the Innovation Potential of an Enterprise / T.I. Cherkasova, V.V. Klochko // Economic journal Odesa polytechnic university. – 2025. – № 2 (32). – P. 122-130. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/ejopu/2025/No2/122.pdf>. DOI: 10.15276/EJ.02.2025.14. DOI: 10.5281/zenodo.15758680.

